

INTEGRATIV YONDASHUVNING PEDAGOGIK MOHIYATI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Elov Ziyodullo Sattorovich

Osiyo xalqaro universiteti professori, psixologiya fanlari doktori (DSc)

Nabiyeva Nargiza Abdurayimovna

Osiyo xalqaro universiteti pedagogika mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Annotatsiya; Mazkur maqolada integrativ yondashuvning pedagogik mohiyati, nazariy asoslari hamda ta'lim tizimidagi rivojlanish bosqichlari ilmiy tahlil qilinadi. Integratsiyalashgan ta'limning kompetensiyaviy yondashuv bilan bog'liqligi, uning afzalliklari va amaliy ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida integrativ yondashuvni joriy etishning metodik jihatlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: integratsiya, integrativ yondashuv, fanlararo aloqa, kompetensiya, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiya.

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ педагогической сущности интегративного подхода, его теоретических основ и этапов развития в системе образования. Освещается взаимосвязь интегрированного обучения с компетентностным подходом, а также его преимущества и практическая значимость. Кроме того, обосновываются методические аспекты внедрения интегративного подхода в современной системе образования.

Ключевые слова: интеграция, интегративный подход, междисциплинарные связи, компетенция, образовательный процесс, педагогическая технология.

Kirish

Globalashuv va axborotlashuv jarayonlari ta'lim tizimi oldiga yangi talablarni qo'yimoqda. Zamonaviy jamiyatda shaxsdan nafaqat alohida fanlar bo'yicha bilim, balki ularni birlashtira olish, muammoli vaziyatlarni kompleks hal eta olish, mustaqil va tanqidiy fikrlash talab etiladi. Shu bois ta'lim mazmunini integratsiyalash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Integrativ yondashuv ta'lim jarayonida fanlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash orqali o'quvchilarda yaxlit dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv pedagogikaning nazariy va amaliy rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Integrativ yondashuvning nazariy asoslari. "Integratsiya" (lotincha *integratio* – tiklash, to'ldirish) tushunchasi qismlarning o'zaro uyg'unlashuvi asosida yaxlit tizim hosil qilishni anglatadi. Pedagogikada integratsiya – bu ta'lim mazmuni, metodlari va shakllarining o'zaro bog'liqligi hamda uyg'unligini ta'minlash jarayonidir. Integrativ yondashuvning nazariy asoslari quyidagi pedagogik konsepsiyalarga tayanadi:

1. Tizimlilik tamoyili – ta'lim jarayonini yaxlit tizim sifatida ko'rish;

2. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish;

3. Faoliyat yondashuvi – bilimni amaliy faoliyat orqali egallash;

4. Kompetensiyaviy yondashuv – bilim, ko'nikma va malakalarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishga yo'naltirish.

Integrativ yondashuv Vygotskiy, Dewey, Bruner kabi olimlarning ta'limni faol va ijtimoiy jarayon sifatida talqin qiluvchi g'oyalariga hamohangdir.

Integrativ yondashuvning pedagogik mohiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- Ta'lim mazmunining yaxlitligi va tizimlilikini ta'minlash;
- Fanlararo bog'liqlikni kuchaytirish;
- Takroriy mavzularni qisqartirish;
- O'quvchilarda kompleks fikrlashni rivojlantirish;
- Nazariya va amaliyot birligini ta'minlash.

Mazkur yondashuv natijasida o'quvchi alohida faktlarni emas, balki ular o'rtasidagi bog'liqlikni anglaydi. Bu esa bilimlarning mustahkamligi va barqarorligini oshiradi.

Integrativ yondashuv quyidagi ko'rinishlarda amalga oshiriladi:

- Fanlararo integratsiya (masalan, matematika va fizika bog'liqligi);
- Ichki integratsiya (bir fan doirasida mavzular uyg'unligi);
- Vertikal integratsiya (boshlang'ichdan yuqori bosqichgacha uzviylik);
- Gorizontall integratsiya (bir bosqichdagi fanlar o'rtasidagi aloqa).

Integrativ ta'lim g'oyasi tarixan bir necha bosqichni bosib o'tgan:

1. Fanlararo aloqadorlik bosqichi

Bu bosqichda o'qituvchilar turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatishga harakat qilganlar. Biroq fanlar mustaqil holda saqlanib qolgan.

2. Kompleks o'qitish bosqichi

XX asr boshlarida muayyan mavzu yoki muammo asosida bir nechta fan materiallarini birlashtirish tajribasi paydo bo'ldi. Bu bosqich integratsiyaning dastlabki tizimli ko'rinishi hisoblanadi.

3. Integratsiyalashgan kurslar bosqichi

Ta'lim dasturlarida yangi integrallashgan fanlar paydo bo'ldi (masalan, "Tabiiy fanlar", "Atrof-muhitni o'rganish"). Fanlar o'rtasidagi chegaralar nisbatan yumshadi.

4. Kompetensiyaviy integratsiya bosqichi

Hozirgi zamonaviy bosqich bo'lib, asosiy e'tibor o'quvchilarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Integratsiya real muammolarni hal qilish asosida tashkil etiladi.

Zamonaviy ta'limda integrativ yondashuvning ahamiyati. Bugungi kunda STEAM-ta'lim, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim kabi metodlar integrativ yondashuvga asoslanadi. Ular:

- Ijodiy fikrlashni rivojlantiradi;
- Jamoada ishlash ko'nikmasini shakllantiradi;

- Mustaqil izlanish faoliyatini rag‘batlantiradi;
- Axborot bilan ishlash madaniyatini oshiradi.

Integrativ yondashuv ayniqsa boshlang‘ich ta‘limda muhim ahamiyatga ega, chunki bu bosqichda o‘quvchilarda dunyo haqida yaxlit tasavvur shakllanadi.

Integrativ yondashuvni amalga oshirishning metodik shartlari;

1. O‘quv reja va dasturlarni uyg‘unlashtirish;
2. Fan o‘qituvchilari o‘rtasida hamkorlikni yo‘lga qo‘yish;
3. Interfaol metodlardan foydalanish;
4. Loyiha va tadqiqot faoliyatini tashkil etish;
5. Baholash mezonlarini kompetensiyaviy asosda ishlab chiqish.

Integrativ yondashuv ta‘lim jarayonini samarali tashkil etishning strategik va metodologik asoslaridan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv ta‘lim mazmunining parchalanib ketishini oldini olib, bilimlarni yagona tizim sifatida o‘zlashtirish imkonini yaratadi. Natijada o‘quvchilarda voqelikni yaxlit idrok etish, hodisalar o‘rtasidagi sabab-oqibat bog‘liqliklarini aniqlash va ularni tahlil qilish ko‘nikmalari shakllanadi.

Xulosa

Integrativ ta‘lim o‘quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki ularni amaliy faoliyatda qo‘llay olish kompetensiyasini rivojlantiradi. Ayniqsa, real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar, loyiha va tadqiqot ishlari orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoni hal qilish qobiliyati hamda ijodiy yondashuvi takomillashadi. Bu esa ta‘limning hayot bilan uzviy bog‘liqligini ta‘minlaydi. Zamonaviy ta‘lim islohotlari sharoitida integrativ yondashuvning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki bugungi globallashtirish davrida jamiyat har tomonlama rivojlangan, moslashuvchan, yangicha fikrlaydigan va raqobatbardosh kadrlarni talab etadi. Integratsiyalashgan ta‘lim aynan shunday shaxsni – keng dunyoqarashga ega, fanlararo bilimlarni uyg‘unlashtira oladigan, ijodkor va mustaqil qaror qabul qila biladigan insonni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, integrativ yondashuv pedagoglardan ham yuqori kasbiy mahorat, metodik tayyorgarlik va hamkorlikni talab etadi. Fan o‘qituvchilari o‘rtasidagi uzviy hamkorlik, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda kompetensiyaviy baholash tizimini joriy etish integratsiyalashgan ta‘lim samaradorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, integrativ yondashuv ta‘lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish va zamonaviy jamiyat talablariga javob beradigan barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim pedagogik sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari*. – Toshkent, 2010.
2. Sayidahmedov N. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent, 2003.
3. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.